

VEGYESEK.

— Erzsébet királyné emléke. *Wlassics* Gyula dr. vallás- és közoktatásügyi miniszter a következő körrendeletet adta ki :

Megdicsőült Erzsébet királyné ő cs. és kir. Felsége emlékezetének évenként iskolai megünneplése tárgyában.

Még frissen sajog a szörnyű seb, melyet nemzetünk lelkén ütött a durva gyilkos, a ki Magyarország földi nemtőjét, Erzsébet királyasszonyt orvul megölte messze idegenben.

Megölte azt a királynét, a ki nemzetünk szószólója, anyja volt, a ki megosztotta falatját a szegénnyel, a ki mint dicső védszentje, Erzsébet, fejedelmi palástjának szárnya alá vette a szükölködőt, a ki fájó könnyeket törölt le, mialatt lelke sirt s a ki mindeneknek jó anyja volt, s kinek áldott nyomán az engesztelődés rózsái fakadtak, — megölte egy alávaló szövetség vadálattá aljasult tagja, élő példájául annak, hogy mivé lesz az ember, a rossz nevelés és ferde elvek hatása alatt, mikor hit és erkölcs nélkül nő fel s nyomorult eszével túlteszi magát a törvény korlátain.

Tanítsuk az ifjúságot hinni és munkálkodni.

Tárjuk fel előtte azt a rettenetes örvényt, a melyet a fejetlenség és szívtelenség tanai nyitnak minden társadalomban. Tanítsuk megutálni azt az intézményt, melynek mérges, gyalázatos fája ilyen átkozott gyümölcsöket terem.

Neveljük Erzsébet királyné emlékében a tanuló ifjúságot. Nem szabad az Ő dicső emlékezetének meghalaványulnia a jövő nemzedék lelkében sem. Évről-évre szenteljük az Ő dicső és áldott emlékezetének az Ő védszentje Erzsébetnek napját, november tizenkilencedikét. — S míg a gyász e szomorú esztendejében már megtartottuk gyász-ünnepünket, ezentúl évről-évre, Erzsébet napján méltó gyászünnepélyvel ujítsuk fel a mi elvérzett pátronánknak, Erzsébet királyasszonynak emlékezetét; forduljon a maga hite szerint Istennek oltárához, teremője kegyelméhez az egész magyar tanuló ifjúság, a tiszta gyermeklelkek és fellángoló ifju szivek imádságában jusson az Úr elé a jövő nemzedék halála és szeretete Erzsébet királyné iránt, a ki szeretetének áldásával halmozott el bennünket, a kinek utolsó imájába is bele van foglalva nemzetünk boldogsága.

S az Isten házából az erkölcs, a törvénytisztelet, a tudás és hazaszeretet templomába : az iskolába gyűljön a fiatalság, a mely előtt igazgatói vagy tanári szó hangoztassa lelkesülten Erzsébet királyné áldott emlékezetét, a nemzet anyját, a kinek szívét már halála előtt a fájdalom hét tördőfése járta át, a kinek szent élete és vértanú-halála örök emlékezetül álljon fiaink és leányaink előtt !

A gyász- és emlékünnepély pedig záruljon a mi nemzeti imádságunkkal, a Kölcsey «Hymnus»-szával, a melynek szép szavaival kérjünk áldást a Magyarok Istenétől a mi nemzetünkre és a trónra, a melynek Ő soha el nem halványuló fényes csillaga volt.

Kérjük a népek és nemzetek Istenét, hogy áldja meg, vigasztalja meg Felséges Atyánkat, a királyt, s áldjuk meg az ő drága hitvesének szent hamvait, mondván :

Áldott legyen dicsőült királynénk, Erzsébet felséges asszonyunk emlékezete! . . .

— A «Theoreticumok». A múlt hó folyamán olyan könyv hagyta el a sajtót, melynek megjelenését bátran eseménynek mondhatjuk a magyar pædagogiai irodalom terén. Rég várt, kedves vendége lesz e könyv első sorban azoknak, a kik a tanárképző-intézet gyakorló főgymnasiumában nyerték bevezetésüket a pædagogiai gondolkodásba és a tanítás gyakorlatába ; mert igen sokan közülök régóta táplálták azt az óhajtást, vajha nyomtatásban birhatnák azon eszmékben gazdag és széles tudományos alapon nyugvó fejtegetések foglatatát, melyeket a gyakorló főgymnasium pædagogiai vezetője, dr. Kármán Mór «theoreticumok» név alatt heti két órában az intézet tanárjelöltjeinek nyújtott, s a melyek leglényegesebb pontokban felölelték a nevelés elméletének egész körét, s a mellett különösen is a középiskolai oktatás elméletét. Kármán, kinek elméje folyton dolgozott elméletének fejlesztésén és tökéletesítésén, mindig vonakodott a maga rendszerét befejezettnek tekinteni s nyomtatásban állandósítani, mintegy megkötni. Mikor azonban a gyakorló főgymnasium 25 éves ünnepére készült, ez alkalommal maga a mester gondolt rá, hogy mintegy az intézet eddigi működésének emlékéül összeállíttassanak azok az elméleti tételek, melyek az iskola szellemi irányát a lefolyt negyedszázad alatt megadták. Csak ilyen pædagogiai emlékeknek, történeti adaléknak tervezte ekkor is a munkát s nem akart új művet írni. Legjelesebb pædagogus-tanítványát, Waldapfel Jánost bizta meg azzal, hogy a theoreticumok jegyzőkönyveiből rendszeresen összeállítsa a fejtegetések foglatatát. Waldapfel a rendelkezésre álló forrásokból el is végezte, részben Kármán segítségével, az összeállítást ; a könyv azonban a jubilæum évében nem jelenhetett meg, Kármán megbetegedése és Volf György igazgató váratlan halála miatt. Waldapfel fáradozásaira azonban egy magánkiadó, az Eggenberger-féle könyvkereskedés tulajdonosa, Hoffmann Alfréd most közrebocsátotta e munkát, mely a következő szerény czím alatt jelent meg «Adalékok a gymnasiumi oktatás elméletéhez. A budapesti m. k. tanárképzőintézet gyakorló főgymnasiumában Kármán Mór vezetése alatt tartott elméleti értekezletek (theoreticumok) jegyzőkönyveiből összeállította

Waldapfel János. (Budapest, Eggenberger-féle könyvkereskedés. Nagy 8. r. 4+140 lap. Ára 1 frt.) Megjegyezzük, hogy a könyv nem foglalja magában az összes theoreticumok kivonatát, nevezetesen nem az általános neveléstan elméletét; de az a rész is, a mely benne van, a gymnasiumi oktatás elmélete, oly általános érdekű, hogy mindennemű intézetben működő tanítótársunknak legmelegebben ajánlhatjuk olvasását, középiskolai emberre nézve pedig mulhatatlannak tartjuk a mű forgatását «éjjeli, nappali kézzel».

A munka tüzetes ismertetésébe ezuttal nem bocsátkozunk, arra még visszatérünk; ezuttal csak röviden akartuk hírül adni pädagogusainknak ez örvendetes és nagyjelentőségű eseményt. A Magyar Pädagogia különben a tüzetes ismertetés után is foglalkozni fog e munka tanulságaival, a mennyiben időnként újabb adalékokkal járul ez «Adalékok» kiegészítéséhez. Vajha a theoreticumok többi része is hasonló módon napvilágot látna! Vajha különféle intézeteknél működő pädagogusaink, kik nagyrészt a külföldi pädagogiai írók egyikéhez-másikához szegődnek, általánosán megismernék a magyar pädagogiai gondolkodás eme tűzhelyét és legfontosabb eredményeit!

— Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun-vármegye népoktatását illetőleg a múlt évi tanfelügyelői jelentésekből a következő adatokat vesszük ki.

Volt:

	1896—7	1876
Iskolaköteles	143,194	84,435
Iskolába járók	109,120	65,007
Iskolák száma	624	353
Tanítók száma	1311	677.

Az absolut emelkedés mindegyik czímnél igen jelentékeny, de mivel mindegyiknél az, tehát az elsónél is, azért viszonylag a helyzet nem javult feltűnőbben. Javult a tanítás intenzitása; most már valamivel több az iskola és a tanító a tanulók számához képest, t. i. 1876-ban 184 iskolába járó gyermekre jutott egy iskola, most pedig 175-re; továbbá 1876-ban 96 gyermekre esett egy tanító, míg most 84-re esik. Nem javult azonban az iskolázás extenzitása, sőt talán hanyatlott, a mennyiben az iskolaköteleseknek 20 évvel ezelőtt 77%-a járt iskolába, most pedig csak 76·20%-a jár. Úgy látszik, a népoktatás emelése tekintetében a tanügyi hatóság buzgóbban járt el, mint a közigazgatási hatóságok. Az iskolába nem járók számának jelentékeny részét teszi az a körülbelül 6000 pusztai iskolaköteles, ki szívesen járna iskolába, de nincs a számukra iskola. Mivel azonban a pusztákon a tanyák annyira el vannak szórva egymástól, hogy ott csaknem minden tanyához külön iskolaépület kellene, s az ú. n. vándortanítással nem oldható meg a kérdés, a jelentés fölveti a

gyűjtő iskolák eszméjét, melyeket a puszták különböző pontjain létesítenének. Ez iskolák úgy lennének szervezendők, hogy bennök a területileg meghatározott körökből a pusztabeli gyermekek az évnek egyelőre legalkább hat hónapjában bent laknának, a tanító és felesége felügyelete mellett. Az állam és a községek egyetértőleg állítanak föl az iskolákat, minden iskola mellett egy elkülönített épülettel a veszélyes ragályos betegségben megbetegedett gyermekek számára. Az e nemű ú. n. «parasztcinctusok» a jelentés szerint nagy tényezői lennének e színmagyar pusztai lakosság erkölcsi és értelmi művelődésének, s nemesebben gyümölcsöző befektetést sehol sem tenne az állam, egyház és község, mint ezen a téren; a gyűjtő-iskola megkevesbitené a gyűjtő-fogház lakóit — mondja a jelentés. — Az eszme magában véve szép, de az intézmény gyakorlati megkedveltetése arravaló emberek segítségével is nehéz feladat lesz s nem mindjárt fog sikerülni. A puszták nagy részében alighanem könnyebb és célravezetőbb eszköz lenne a tanyai iskolák szaporítása. A csongrádmegyei tanyai iskolák látogatói 4—5 kilométernyi sugárral leírható kör területéről is összejönnek. A hol a tanyák nincsenek épen képtelen távolságban egymástól, ott az egyszerű tanyai iskola is megfelel a legégetőbb szükségnek. Az ily iskolák mellett aztán kifejlődhetnék a convictus. A távollevő gyermekek az alföld említett részében is reggel mennek el hazulról s este térnek vissza; ebédet az iskolában esznek a tarisznyájukból s este kapnak meleg ételt, mikor hazamennek. Téli időben, nagy hó és fergeteg idején azelőtt meg-megtörtént, hogy távolabb lakó tanulók éjszakára is az iskolaépületben maradtak, szüleik előzetes utasításából, s ilyenkor a tanító segítette meg őket egy kis fekvő alkalmatlansággal némi viszontszivességért, míg aztán másnap vagy szánon vagy gyalog is hazamentek. A népéletben ily módon kifejlődött előzményekből lehetne a benlakásos rendszert apránként kifejleszteni. Olyan tanító való hozzá, a ki tud bánni a néppel és ismeri a helyi viszonyokat, a nép karakterét; legjobb, ha helybeli származású tanítóra bízható.

— **Intézeti jubilæum.** Az aradi állami tanítóképző intézet ünnepi módon kívánja megülni fennállásának 25 éves évfordulóját. A rendező bizottság e végből felhívást küldött szét első sorban az intézet volt növendékeihez, de egyéb érdeklődő tanférfiakhoz és testületekhez is. Mint azonban most értesítenek, az október hó 20-ára tervezett ünnepet az országos gyászra való tekintettel később meghatározandó időre halasztják el.

— **Gyermekvédő kongresszus Budapesten.** Vettük a következő felhívást:

Üdvözlét a gyermekszereket nevében! Nemzetközi gyermekvédő kongresszus lesz a jövő évben, 1899 szeptember havában Budapesten.

Az 1896-ban Firenzében tartott kongresszus határozta el ezt Budapest székes főváros hatóságának Malcomes Jeromosné bárónő által tolmácsoltt meghívására s a magyar székes fővárosban a gyermekvédelem ügyével foglalkozó negyvenkét egyesület és társulat nagyobb részének kiküldötteiből alakult előkészítő-bizottság megtette a szükséges előmunkálatokat.

Ma, midőn *József cs. és kir. főherczog úr Ő Fensége* az előkészítő-bizottság felkérésére a kongresszus védnökségét elfogadni kegyes volt s Budapest székesfőváros hatóságán kívül, mely «hazafias lelkesedéssel áthatott önérzettel» fogadta a kongresszus megtartásának híret, a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi, belügyi, igazságügyi és kereskedelmi miniszter urak, továbbá Pest-Pilis-Solt-Kiskunmegye hatósága és a budapesti főügyészség külön kinevezett kiküldöttek által is résztvesznek a kongresszus előmunkálataiban s megigérik a további közreműködést, az előkészítő-bizottság április hó 26-án tartott nagygyűlésének határozata alapján érkezettnek látjuk az időt, hogy a hazai és külföldi szakférfiakat, ügybuzgó nőket, továbbá a gyermekvédelem ügyével foglalkozó hatóságokat és testületeket felkérjük, hogy ezen a kongresszuson közreműködni s e végből mindenek előtt tagokul jelentkezni s esetleg megbizottaikat megnevezni sziveskedjenek.

Mellékelve közöljük a kongresszus szabályzatának tervezetét és az előkészítő-bizottság által megállapított tételeket, melyekből kiki meggyőződhetik, hogy a kongresszus munkálatai nemcsak nagyfoutosságúak, de közérdekűek is lesznek, mivel tárgyalásai minden fontosabb kérdést felölelnek, melyek a gyermekekre vonatkoznak s melyek alkalmasak arra, hogy a gyermekszeretetet ápolva és terjesztve, az emberbarátok és kulturpolitikusok magasröptű eszméinek alapot és közérdeklődést teremtsenek.

A tagsági díj a részvételre egyénenkint 5 forint, sőt tekintetbe véve a gyermekek ügyével kiválóan foglalkozó pædagogusok érdeklődését: gyakorló tanítók és nevelők, valamint tanintézetek számára csak 2 firt 50 kr. Oly csekély összeg, melynek egyedül a kongresszus naplója, mely körülbelül 50 ívnyi terjedelmű s a gyermekügyre vonatkozó nagyfoutosságú közleményeknek valódi kincstára lesz, teljes egyenértékét képezi.

De ezenkívül gondoskodni fog a rendező-bizottság arról is, hogy a kongresszuson résztvevők mindegyike részesüljön az ily alkalmakkor szokásos kedvezményekben, — minők vasúti és hajózási díjmérséklések, kedvezményes részvétel a kirándulásokban, kiállítás megtekintésében s más társas összejövetelekben, — mindenek felett pedig gondoskodik egyes, a kongresszus céljaiival összeköttetésben álló becses nyomtatványok kézbesítéséről.

Mindezekről a kongresszus értesítője fogja a beiratkozott tagokat

részletesen tudósítani, mely értesítőnek ezentúl megjelenő számaint minden tag megjelenése után azonnal megkapja.

A tagsági díjak a bizottság pénztárnokához: dr. Mandello Károly úrhoz (Budapest, V. ker. Sas-utca 6.) küldendők be, másnemű ügyekben pedig a kongresszusi iroda vezetője: Scherer István úr, (Budapest, VIII. Sándor-utca 38.) ad felvilágosítást.

Hiszszük és reméljük, hogy hazánk művelt közönsége és egyletei tömegesen csatlakoznak hozzánk. A gyermekvédelem és a gyermekszerepet nemes eszméje nem egyéni feladat, ezreknek kell közreműködni, hogy biztosan rakhassuk le a szebb jövő alapját, melynek munkásai a megmentendő gyermekek lesznek.

Kelt Budapesten, 1898 június havában.

A kongresszus előkészítő-bizottsága nevében: Rakovszky István elnök, gróf Teleki Géza, az igazgatóság elnöke, báró Dániel Ernőné, az ünnepélyrendező bizottság elnöke, báró Malcomes Jeromosné, a jótékonyági szakosztály elnöke, dr. Bókai János, az orvosi szakosztály elnöke, dr. Csemeghy Károly, a jogi szakosztály elnöke, dr. Mandello Károly, pénztárnok, dr. Katona Béla, az igazgatóság ügyvivő alelnöke, dr. Kovács Gyula, a kiállítási bizottság elnöke, Péterfy Sándor, a pedagógiai szakosztály elnöke, Rákosi Jenő, az irodalmi bizottság elnöke, gr. Teleki Géza, az emberbaráti szakosztály elnöke, Scherer István, titkár.

A kongresszus tervezetéből közöljük a következő részleteket.

A kongresszus feladata. 1. A nemzetközi gyermekvédő kongresszus feladata mindazon kérdések megvitatása és mindazon reformeszméknek propagálása, melyek a kiskorúakat — faj-, nem- és valláskülönbég nélkül — közösen érdeklik s melyek az emberi nem fejlődésének érdekében a kiskorúakkal szemben szem előtt tartandók. Különös célja pedig:

a) Gondoskodni és tanácskozni a felett, hogy a 16-ik életévüket még be nem töltött gyermekek úgy a szülői körben, mint a társadalomban megvédessenek mindazon, akár egyének, akár testületek által, akár társadalmi élet vagy szokás vagy törvényes intézkedések folytán létesített állapotok, események és körülmények ellen, melyek bármily tekintetben hátrányosak lehetnek az ő fizikai, értelmi és erkölcsi fejlődésükre s jövő feladatuk előkészítésére.

b) Gondoskodni és tanácskozni a felett, hogy a 16-ik életévüket még be nem töltött gyermekek célszerű és öntudatos fizikai, értelmi és erkölcsi nevelése iránt a felnőttek társadalma és a batóságok az eddiginél nagyobb és intenzívebb érdeklődést tanúsítsanak, vagyis hogy a kiskorúak ügye, mint a jövő nemzedék boldogságának alapfeltétele, a társadalmi élet öntudatos eszményi célja legyen.

c) Gondoskodni és tanácskozni a felett, hogy a jelen közélet,

továbbá a család és iskola oly módon alakíttassanak át, mely teljesen megfelel az új nemzedék érdekeinek s mely a gyermekek szeretetét előmozdítja.

2. A kongresszus e végből időközönként különböző országokban összejöveteleket tart, melyeken élőszóval, nyomtatványok által, továbbá kiállítások, tanulmány-jellegű kirándulások s más eszközök segítségével igyekszik a reformeszméket tisztázni és terjeszteni, a gyermekszertetet érzelmét erősíteni s öntudatosabbá tenni s végül központi bizottsága útján s más eszközökkel megállapodásainak lehetőleg általános érvényt szerezni.

3. A kongresszusok köréből teljesen ki van zárva minden faji, nemzetiségi, felekezeti és pártpolitikai kérdés s ezenkívül minden egyes esetben tartozik a kongresszus annak az országnak, a hol ülészik, tételes törvényeit és jogszokásait tiszteletben tartani.

A kongresszus tagjai. A kongresszus tagja lehet minden, gyermekek ügyével foglalkozó egyesület vagy hatóság kiküldötte s minden, a gyermek-védelem valamelyik részletével elméletileg vagy gyakorlatilag foglalkozó felnőtt férfi vagy nő, ki a megállapított tagdíjat befizeti.

7. A kongresszusra külön meghívandók a kongresszus székhelyén működő fő politikai, egyházi, iskolai és közjótékonyossági hatóságok, továbbá a központi bizottság tagjai és a nevezetesebb hazai és külföldi egyesületek, testületek és magánosok.

Az előkészítő-bizottság által elfogadott tétel. Az orvosi szakosztály tételei: 1. A gyermek egészségügye a családban.

2. Gondoskodás a lelenczekről, a vagyontalan és elzüllött gyermekekről.

3. Gondoskodás a beteg és testi fogyatkozásokban szenvedő gyermekekről.

4. Játzó- és üdülőhelyek.

5. Iskola-egészségügy.

6. Ipari és egyéb munkával foglalkozó gyermekek egészségügye.

7. Alkoholizmus.

A jogi szakosztály tételei: 1. Szükségesek-e törvényes intézkedések a szülői hatalom korlátozására, ha annak embertelen gyakorlata a gyermek életét, vagy testi épségét veszélyezteti, vagy ha a szülői hatalom korlátlan fentartása által a gyermek előreláthatólag a társadalomra veszélyessé válik, illetőleg erkölcsi elzüllésnek tétetik ki?

És ha igen: melyek ez intézkedések?

2. A bűnvádi eljárás folyama alatt minő intézkedések szükségesek a kiskorúak védelmére?

3. Mely különbségek tartandók fenn a törvényes és törvénytelen gyermekek jogi állására vonatkozólag a polgári törvényekben?

A pädagogiai szakosztály tételei: 1. A vallás-erkölcsi nevelést hogyan tehetnök a gyermek nagyhatású védőjévé ?

2. A kisedővő-intézetek inkább védő (óvó) intézetek, avagy inkább nevelőintézetek legyenek-e ?

3. A házi nevelés ferdeségei a gyermekvédelem szempontjából.

4. Tapasztaljuk-e a gyermekek kora érettségét és ennek következményeit s mit tehetünk ellenök ?

5. A gyermekeknek szánt irodalom és művészet miben vétkezik sokszor gyermekeink szellemi élete ellen ?

6. Vannak-e a mai iskola belső életében tényezők, a melyek a gyermekvédelem szempontjából módosítandók ?

A jótékonyági szakosztály tételei: 1. A városok munkásnegyedekben, a szegényebb sorsú munkásnép által lakott vidékeken és a pusztákon levő iskolák és óvodák mellett állandó tápintézetek állíttassanak.

2. A szegény gyermekek felruházása lehetőleg titokban történjék.

3. A szünidei gyermektelepek az üdülő helyek intézményével kapcsolatba hozandók, e mellett gondoskodni kell a beteges városi gyermekek elhelyezéséről családoknál. A munkára távozó szegény szülők gyermekei, még a csecsemők is, állandó helyen gondoztassanak.

4. A földművelési telepek, műhelyek, árvaházak és menedékházak munkára nevelés szerint rendeztessenek be.

Az emberbaráti szakosztály tételei: 1. A családtalan gyermekek intézetekben, vagy egyes családokban nyernek-e megfelelőbb nevelést ?

2. Milyen legyen a javító-intézetek berendezése, hogy az erkölcsi nevelés minél szebb eredményeket mutasson fel ?

3. Mennyiben felelne meg egy munkásmenhely gyermekek számára, a hol idejüket bizonyos díjazás mellett hasznos foglalkozással töltenék; minő hatása volna ennek a gyermek erkölcsi érzületére ?

4. Az iskolai szünetek felhasználása az erkölcsi nevelés érdekében.

5. A hazugság és koldulás vágya és ellenszere.

6. A testi és szellemi fogyatékosok (a) vakok, b) siketnémák, c) hülyék [idioták és imbecillusok], d) gyengeelméjűek, e) gyenge-tehetőségűek, f) epileptikusok) ügye.

Kérelem. *Sürgősen kérjük a hátralékos tagdíjakat, mert a hó végén megkezdjük a postai megbízás útján való behajtást.*

Budapest, 1898. október 10-én.

Dr. Gyulay Béla,
pénztárnok.

V., váczai-körut 58.